
PRIKAZ

MARINA KATNIĆ-BAKARŠIĆ: *STILISTIKA*
"Mislim da mi ništa stilistično nije strano."
Sarajevo: Ljiljan, 2007.

Vesna Požgaj Hadži
Filozofski fakultet, Ljubljana
Slovenija

Iako su neke sredine poznate po stilističkim školama i uglednim stilističarima (npr. Hrvatska), u njima se nažalost nije pojavila *Stilistika* kakvu je napisala Marina Katnić-Bakaršić. Zato me slučajno "otkriće" prvoga izdanja te knjige u Klagenfurtu prije šest godina posebno obradovalo; riječ je o knjizi koju sam kao profesorica hrvatskoga jezika na stranom sveučilištu, koja predaje takoreći sve jezične predmete, pa i stilistiku, dugo priželjkivala. S velikim sam je zadovoljstvom koristila sa svojim studentima u Ljubljani i Puli, kojima je postala obavezna, ali nažalost teško dostupna literatura. Nadam se da će se taj problem riješiti objavljivanjem drugoga, dopunjenog i izmijenjenog izdanja *Stilistike* o kojoj ovaj put mogu progovoriti i kao recenzentica.

Uzimajući, dakle, u obzir da je prvo izdanje *Stilistike* bilo takoreći nedostupno (moglo se, i to ne jednostavno, kupiti samo u Sarajevu), objavljivanje drugoga izdanja u relativno kratkome razdoblju pokazuje da je potreba za takvom knjigom zaista bila velika. Ona je namijenjena prije svega studentima i postdiplomantima te profesorima jezika, ali također lingvistima, teoretičarima književnosti, publicistima – ukratko svima koji se bave jezikom i njegovim varijetetima u najširem smislu. Ta je namjena vodila autoricu u pristupu stilističkoj građi i odredila metodičke postupke u njezinu izlaganju. Glavni je cilj knjige dati prikaz opće stilistike (upravo u tome vidim njezinu posebnu vrijednost) te pokušati odgovoriti na pitanje o tome što je stilistika u suvremenoj znanosti. Predstavljajući domete stilistike, autorica s jedne strane postavlja pitanja kojima se stilistika bavi, a s druge strane donosi pojmovnik stilističkog nazivlja (stil, registar, stilistička kompetencija) te podatke o stilističkim pristupima i tumačenjima mnogih domaćih i stranih autora. Ukratko, *Stilistika* je zamišljena i ostvarena kao putokaz za daljnja stilistička proučavanja; u njoj se odgovara na brojna od postavljanih pitanja, ali neka od njih autorica namjerno ostavlja otvorenima i prepušta ih promišljanjima i istraživanjima svojih čitateljica/čitatelja.

Marina Katnić-Bakaršić već godinama dosljedno provodi svoje viđenje stilistike tako da je unutar modela što ga je sama sebi zadala, postigla

konzistentnost kojoj se teško može naći ikakva zamjerka. Autoričin pogled na stilistiku odražava se u naslovima i rasporedu poglavlja knjige. U prikazivanju složenosti zadatka stilistike autorica kreće od jezičnih funkcija koje su preduvjet proučavanja različitih diskursnih stilova i žanrova; pomoću njih otkrivamo konkretne jezične osobitosti i (ne)prisutnost pojedinih jezičnih sredstava u njima. Uz Jakobsonov model jezičnih funkcija, predstavljeni su pristupi i tumačenja drugih autora, što pokazuje da jezične funkcije i dalje ostaju nezaobilazne u stilističkim istraživanjima. Nadalje se raspravlja o različitim tumačenjima stila, registra i stilema; prikazuje se razvoj stilistike te njezini najznačajniji pravci i škole, od impresionističke stilistike do dominantnih smjerova 21. stoljeća: kognitivne stilistike i pokušaja utemeljenja diskursne stilistike. Stilistika oduvijek ima niz dodirnih točaka s različitim disciplinama: od retorike, sociolingvistike do analize diskursa; ona i dalje ostaje interdisciplinarna znanost koja posebno vrijedne rezultate pokazuje u interpretacijama svih tipova diskursa u kontekstu. Budući da se današnja stilistika orijentira proučavanju stila na planu diskursa, može se govoriti o govorenim i pisanim diskursnim stilovima koji se realiziraju u četiri tipa raslojavanja jezika: socijalno, teritorijalno, individualno i funkcionalno-stilsko. Potonje je raslojavanje, naravno, najznačajnije za stilistiku, posebno za funkcionalnu stilistiku, čiji je to osnovni predmet proučavanja. Autorica predstavlja klasifikacije funkcionalnih stilova različitih autora: onih koji preuzimaju klasifikaciju ruske funkcionalne stilistike govoreći o pet funkcionalnih stilova (npr. Pranjić, Tošović, Silić) i onih koji odstupaju od takve klasifikacije (Badurina i Kovačević). Pritom govori o vertikalnome raslojavanju jezika prema mediju realizacije (govor i pismo) i horizontalnome raslojavanju jezika (na privatni, javni, specijalizirani, multimedijalni i literarni diskurs). Marina Katnić-Bakaršić predlaže svoju klasifikaciju, koja nadilazi okvire ranije spomenutih klasifikacija uvodeći: a) nove stilove (npr. sakralni, reklamni, stripovni, retorički, esejistički, scenaristički) i b) drukčije podjele: tako npr. govori o žurnalističkom i publicističkom stilu, koji se dalje dijeli na podstilove: publicistički u užem smislu odnosno publicistički podstil, naučno-popularni, memoarski i književno-publicistički podstil. Autorica je svjesna da svaka klasifikacija, pa i njezina, načelno ograničava i teško prikazuje sve mogućnosti ispreplitanja različitih diskursnih tipova; svjesna je također dilema o terminu funkcionalni stilovi. Iako bi, kaže Marina Katnić-Bakaršić u uvodnoj riječi uz drugo izdanje, bolje bilo govoriti o diskursnim stilovima, zbog kontinuiteta s prvim izdanjem *Stilistike*, odlučuje se za termin funkcionalni stilovi, kao i za svoju podjelu koja "odražava veliku razuđenost današnjih funkcionalnih varijeteta" (str. 11). Slažemo se s autoricom, koja ističe da su klasifikacije manje bitne i relevantne, mnogo je važnije "dati deskripciju, analizu i kritičku interpretaciju što više diskursnih stilova i njihovih žanrova" (str. 11). Govoreći o dometima i granicama klasifikacije diskursnih stilova, zaključuje se da su granice podložne promjenama, a sistematizacije i proučavanja diskursnih stilova i njihovih žanrova imaju metodološko opravdanje, što se pokazuje u sljedećim

poglavljima u konkretnim analizama različitih diskursa: sakralnoga, administrativnog, razgovornog, akademskog, reklamnog itd.

Velik dio knjige posvećen je lingvostilističkoj analizi i stilemima – jedinicama koje nose stilsku informaciju na različitim jezičnim razinama. O njima se s različitih aspekata govori u različitim dijelovima *Stilistike*: tako se u potpoglavlju "Podstil poezije" govori o fonetsko-fonološkim i leksičkim ponavljanjima u stihu; u poglavlju "Fonostilistika" o stilovima izgovora, postupku *slikanja glasovima*, odnosno o različitim tipovima glasovnoga simbolizma i poetskoj funkciji glasova te o fonetsko-fonološkim figurama (asonanca, aliteracija, onomatopeja, paronomazija) u poglavlju "Tropi i figure". Autorica donosi niz pitanja koja sebi postavlja stilističar pri analizi pojedinih jezičnih razina počevši od fonostilema do tekstostilema, te narativnih i diskursnih stilema. Posebnu vrijednost *Stilistike* Marine Katnić-Bakaršić vidim u tome što autorica dosljedno u cijeloj knjizi, naročito u dijelu o lingvostilističkoj analizi, svoje teorijske postavke provjerava u različitim modelima. Od kraja 20. stoljeća stilistika se ne zadovoljava samo deskripcijom i analizom te donekle interpretacijom, nego postavlja nova pitanja u sklopu kritičke stilistike (dominacija pojedinih diskursnih tipova, ideološka markiranost leksika, upotreba zamjenica *mi* i *vi*, odnos teksta prema drugim tekstovima itd.). Knjiga se bavi i temama koje dosada u nas nisu bile proučavane, odnosno nisu bile prikazane na takav način, npr. narativne figure, stilistika hiperteksta i hipermedija i dr.

Zaključno se može reći da se u *Stilistici* Marine Katnić-Bakaršić predstavljaju dometi različitih stilističkih pristupa i modela, od lingvostilistike u uskom, tradicionalnom smislu do kritičke diskursne stilistike. U njoj se nadilaze okviri tradicionalne podjele funkcionalnih stilova i ističe da stilistika ostaje disciplina koju je teško omeđiti, kao što je, uostalom, teško i nemoguće postaviti granice među pojedinim diskursnim stilovima i žanrovima. Marina Katnić-Bakaršić dosljedno provodi svoje prepoznatljivo viđenje stilistike (po čemu je odavno nadmašila granice Bosne i Hercegovine) pokazujući koegzistenciju različitih stilističkih pristupa i modela te potvrđujući svoj stilistički kredo formuliran već u prvome izdanju *Stilistike* (Ljiljan, 2001): "Mislim da mi ništa stilistično nije strano". Posebno ističem teorijsko-primijenjenu vrijednost knjige; teorijske postavke, koje su primarne, autorica uvijek provjerava u modelima koji su ilustracija pristupa (u njezinim *Stilističkim skicama* postupak je obrnut). Riječ je, dakle, o općoj stilistici koja nije stilistika jednoga jezika nego se može odnositi na bilo koji jezik i kao takva koristiti u različitim slavističkim sredinama. Knjiga može biti poticajna prije svega studentima dodiplomskih i postdiplomskih studija, nastavnicima prvih i stranih jezika te svima koji se na bilo koji način bave jezičnim proučavanjima. Ovom je knjigom Marina Katnić-Bakaršić zapravo već odškrinula vrata budućoj diskursnoj stilistici, iako u predgovoru skromno kaže da je to samo "san o knjizi". Sigurna sam da će se taj san uskoro i ostvariti.